

JURAJ JURAJEVIČ:

Dovški Bržot pripoveduje.

4. LUCIFERJEVE HLAČE.

III.

Vojak zapusti mesto, gre dalje po svetu in pride do najlepše graščine v deželi. Bila je naprodaj. Prav nič se ne obotavlja, takoj stopi v grad in vpraša graščaka, če mu proda grad s pohištvom in z vsem obširnim posestvom in živino, sploh z vsem, kakor stoji in leži. Graščak si misli: »Fant je junak, čeden tudi, toda kje naj vzame mladič toliko denarja, da bi kupoval graščino, imenitno in krasno, da ji ni para v deželi?« Pa mu odgovori v šali: »Prodam vam graščino, kakor stoji in leži, pa samo za srebro; ako imate pri sebi toliko srebrnih dinarčkov, da pokrijete z njimi grajsko dvorišče za ped in tri prste na debelo, pa je graščina vaša.«

»Velja!« vzklikne vojak.

Naredili so pogodbo pred notarjem.

Vojak sede na vzvišen prostor sredi grajskega dvorišča, ki je bilo kaj obširno, vzame Luciferjeve hlače v roke in jame metati po tri dinarje iz žepa. Šlo je počasi. V enem letu težko da bi bil gotov. Graščakova družina, ki je gledala to početje, se je smejala, češ, da mu bo kmalu zmanjkalo!

Kar se prikaže tisti imenitni gospod, ki ga je že prej zasledoval, da bi dobil hlače in z njimi moč in oblast nazaj ter mu nevidno zašepeče na uho: »Kaj ti rečem? Obrni hlače narobe in žepe na ven, v treh urah bo graščina tvoja!« Tako mu zašepeče in izgine, da ga ni videl več, drugim je bil pa itak neviden. Vojak obrne hlače narobe in oba žepa na ven. Joj, to so debelo gledali gledalci in se čudili! Iz obeh hlačnic in iz obeh na ven obrnjenih žepov so kakor hudournik z veliko silo vrel srebreni dinarji na dan in v silnih tokih in z glasnim cvenkom drseli po dvorišču. Tri ure so minile in srebrni dinarji so pokrivali obširno grajsko dvorišče za pol sežnja, dve pedi in tri palce visoko. Vojak je postavil črno stražo, da bi ne prišli nepoklicani in ne odnesli denarjev. S sedmimi pari konj so na parizarjih tri tedne vozili silno bogastvo v mesto, kamor se je bil naselil graščak, prepustivši vojaku graščino s pohištvom in živino vred ter vsem, kar je pripadalo k njej.

Tako je prišel vojak do graščine, najlepše v vsej deželi. Bival je sedaj v srebrnih dvoranah, se vozil v zlati kočiji s štirimi pari konj in stregli so mu kakor samemu kralju!

Ni še minilo mesec dni, pa je vzkliknil nekoč vojak, ki se je izprehajal po razkošno opremljenih grajskih dvoranah: »Zlata ptičnica je pripravljena, drobne ptičke pa še ni, da bi v njej prepevala. Oh, kdaj še preide leto dni? Kar takoj se popeljem ponjo!« Tako je vzkliknil, potlej pa stopil k visokemu oknu in zaklical hlapcu, ki je prepeljeval iskrega vranca po belem dvoru: »Požuri se in naprezi zlato kočijo,

odpeljem se po nevesto!« In res je v slabi uri že odpotoval kakor sam kralj v zlati kočiji in s štirimi pari konj proti znani krčmi ob beli cesti. Kočijaž v najlepši obleki ga je vozil, služabnik pa je držal pred seboj v velikem zavoju poročno obleko za mlado nevesto.

Kakor blisk so brzeli bogato opremljeni vranici po beli cesti in niso se ustavili prej, preden ni zavila kočija pred gostilnico, kjer se je bil vojak zaročil.

To so zijali iz krčme in se čudili, ko je obstala imenitna kočija pred vežnimi durmi! »Joj, kak imeniten gospod je to! In s štirimi pari

iskrih vrancev se je pripeljal! V zlati kočiji se vozil! Ali se je ustavil pred našo gostilnico sam kralj?« Tako so vzklikali od začudenja; nihče ni spoznal v imenitnem gospodu nekdanjega vojaka umazanca z Luciferjevimi hlačami.

Ko so se konji ustavili, je hitro skočil služabnik s kozla, odprl vratca pri kočiji in pomagal gospodu ven. Zdaj reče vojak služabniku: »Nesi poročno obleko moji nevesti v gostilnico!«

Vojak je stopil nekolikokrat dostojanstveno gori in doli pred hišo, služabnik je pa hitro nesel veliki zavoj v gostilnico. »To je poročna obleka za nevesto!« reče, ko stopi v pivnico, položi zavoj na mizo in ga odpre: s srebrom in z zlatom vezena svilnata obleka se je bajnokrasno zalesketala v solnčnih pramenih.

»Za katero nevesto je ta obleka?« so vpraševali začudeno gostilniški gostje.

»Ena od teh bo že prava,« odgovori služabnik in pokaže na mlade krčmarjeve hčerke, ki so občudovalle imenitno poročno obleko in strmle vanjo kakor otroci, kadar prvič zagledajo na Sveti večer čarobno, razsvetljeno božično drevesce.

»Kaj slepomišite, kaj budalite?« ga zavrne osorno krčmar, ki je menil, da služabnik norce brije iz njegovih hčerá. »Tak imeniten gospod, kakor je vaš, ne išče neveste pri preprostem krčmarju!«

»Kaj bi se repenčili! Veselite se rajši, ako prihaja po eno izmed vaših hčerá naš imenitni gospod, ki ima denarcev, da sam ne ve koliko,« odgovarja služabnik.

Take besede potolažijo krčmarja. V srcu mu zakliče glas: »Kakšna sreča!« Ponosno se torej vzravna pred hčeraми: »Ali ste slišale?«

»Kaj?« so vprašale mlade hčere, ki so bile tako zaverovane v predragoceno poročno obleko, da so vsako besedo preslišale, ki se je izpregovorila v tem času.

»Kaj?« ponovi krčmar že ves iz sebe kakor človek, ki je pravkar zvedel, da je zadel večmilijonsko srečko. »No, kaj?« — »Ta-le imenitni gospod, ki se zunaj izprehaja, pošilja poročno obleko za eno izmed vas treh.«

»Pa še prav zares!« doda služabnik.

Vsem trem hčerkam je zastala sapa. Starejša se je lovila, da ni padla od razburjenosti, srednja se je oprijela za stol, mlajša se je naslonila na očeta in globoko zavzdihnila: »Oh, ko bi bila jaz njegova izvoljena nevesta!« Vse tri so si mislile kakor na Miklavžev večer: »Le kaj mi bo vse Miklavž prinesel? Ali to prekrasno obleko, vso s srebrom in z zlatom prevezeno? Poleg tega pa še imenitnega gospoda za moža?«

»Pa še prav zares!« ponovi služabnik in reče nato: »Naš gospod je bogat, da nihče ne tako; s samim srebrom je plačal imenitno graščino, ki ji menda ni para na vsej božji zemlji.«

Pri teh besedah se je krčmarju zmračilo čelo. »Pa ne, da bi bil ta imenitni gospod oni umazanec, ki so ga zavrgle moje hčere? Ojoj!«

Zdajci stopi imenitni gospod sam v krčmo in zakliče: »Kje je moja izvoljena nevesta?«

Vse tri krčmarjeve hčere, ki so zopet prišle k sapi, so bile zdaj prepričane, da je resnično zadela eno izmed njih nepopisna sreča. Toda katero? Vsaka je mislila nase in želela, da bi njo odvedel bogati gospod v grajske dvorane...

»Na izbiri so Vam, čestiti gospod!« izusti krčmar, roka in glas se mu treseta. Vse tri krčmarjeve hčere se mu jamejo ponujati in zatrjevati, da se rade, iz srca rade poroče z njim, rajše danes ko jutri. Žalostna točajka pa pri priprtih vratih na pragu stoji in se milo joka: »Oh, mojega ženina pa še ni in ga morda nikoli ne bo!«

»Kje je moja ljubljena nevesta?« zakliče iznova imenitni gospod in se ozira po pivnici.

Pred njega stopi prva, najstarejša hči ter ga milo prosi, naj si izbere njo za pravo zakonsko ženo, drugi dve sestri sta še premladi za zakon. Imenitni gospod pogleda postrani starejšo hčer, se namuzne in nič ne reče. Zmedeni krčmar prigovarja: »No, le reci, reci, golobičica moja, da vzameš tega imenitnega gospoda za moža!« Toda imenitni gospod ga zavrne: »Ha, te že ne maram; se rajši obesim, kakor da bi takole jemal za pravo zakonsko ženo!«

Pa je šla.

Stopi pred njega druga hči ter se mu ponuja in ga milo prosi, naj si izbere njo za pravo zakonsko ženo, češ, da je starejša hči že prestara zanj, mlajša pa premlada, ona je baš prava. Imenitni gospod le z levim očesom poškili na srednjo hčer in prav nič ne odgovori. Še bolj zmedeni krčmar prigovarja: »No, le reci, reci, golobičica moja, mila zvezdica, da vzameš tega imenitnega gospoda za moža!« Toda imenitni gospod ga zavrne: »Ha, te že ne maram! Rajši zlezem vrhu cerkvenega stolpa pa treščim vznak na tla, da se na kosce razletim, kakor da bi stopil s tole tukaj v zakonsko zvezo.«

Tudi ta je šla.

Stopi pred njega tretja hči, najmlajša, ter se mu ponuja na sto načinov in ga premilo prosi, naj vzame vsaj njo za pravo zakonsko ženo; starejši dve sta res prestari zanj, ona edina je prava. Še pogleda je ne imenitni gospod, nego kar takoj jezno zarenči: »Ha, tebe že ne maram! Rajši takoj v vodo skočim, kakor da bi gledal takole poleg sebe vse žive dni. Nobene od vas treh ne maram!«

Tudi ta je odšla vsa osramočena.

Res, nobene od teh treh ni maral. Krčmar je bil popolnoma zmeden in obupan. Vse svetle sanje so se mu razblinile v prazen nič.

»Kje je moja ljubljena nevesta? Kje je moja svetla zvezdica, moje zlato solnčece? Kje je, kje?« je klical imenitni gospod s težkim srcem in globokim hrepenenjem.

Krčmar ga tolaži: »Počakajte, morda se še premislite in vzamete eno izmed mojih hčerá.«

Imenitni gospod se je že ustrašil, da se ni kaj hudega pripetilo njegovi nevesti, da je še ne zagledajo njegove oči. Hitro vpraša krčmarja: »Ali nimate nobene več?«

»Da, no!... Točajko imam še,« odgovori krčmar navidez brezbrizno, v srcu ga je pa hudo bolelo, ker je že vedel, da je stvar zanj izgubljena.

»Pokličite jo!« veli gospod.

Šli so jo klicat. Precej dolgo so jo klicali, čakali nanjo, naposled je vendarle prišla; pa ni stopila pred imenitnega gospoda kakor prej krčmarjeve hčerke, kar ob vratih je obstala in vprašala žalostno: »Kaj bi pa radi?«

Imenitni gospod se silno razveseli, ko vendar ugleda izvoljeno nevesto, lepo kakor mlado jutro; toda moti ga vendarle pri tem misel: ali se ga ne izogiblje, morda celo namenoma? Klicati jo je bilo treba, čakati nanjo, a sedaj stoji ob vratih, kakor da bi ne bila njegova izvoljena nevesta! Vse to je njegovo veselje ob snidenju nekoliko skalilo. Zato vpraša: »Ali bi ti mene vzela?« Jasno in točno mu odgovori točajka: »Ne!«

»Pa zakaj ne?« vpraša presenečeno imenitni gospod.

»Zato, ker sem že oddana.«

Razburjen od takega odgovora pristavi: »Imam veliko in lepo graščino.«

»Zaročena sem že z drugim.«

»Imam denarja na kupe.«

»Ne morem vas vzeti, ko bi bili tudi čisto zlati! Svojega izvoljenega ženina bom čakala, čeprav do sodnega dne.«

»Kaj ti jaz ne ugajam?«

»Ne!«

Na misel mu pride, da ga morda točajka še ni spoznala, zato vpraša: »Ali nisem jaz tisti, ki ga pričakuješ?«

»Ne, moj ženin pride pome šele čez leto dni, odkar je šel odtod.«

Zdaj je uvidel, da ga res še ni spoznala, in reče: »Kaj me res ne poznaš? Saj sem jaz tisti vojak, tisti umazanec, meni si obljubila roko in srce!«

Malo se spogledata. Srce ji govori, da bi res utegnil biti pravi ženin ta gospod, saj mu je podoben kot brat bratu, a pamet ji veli, da to ni mogoče. Dobro je štela dneve, komaj mesec je minil, odkar se je poslovil pravi zaročenec od nje.

Še sta se spogledala.

»Glas je pravi, postava tudi... Toda ta čast in slava... to bogastvo! V zlati kočiji se vozi in s štirimi pari konj in služabnik ga spremlja kakor grofa ali kneza... Ne, ne, to ni pravi, to ni moj ženin!«

Tako si misli uboga točajka in hoče oditi. Pa stopi imenitni gospod sam k njej, ji pokaže zlati prstan, ki ga mu je ona sama dala v spomin, ko je odhajal in reče: »Zdaj boš vendar spoznala tistega umazanca, ki ti je pred mesec dni prepustil tamle v kotu kup samih srebrnih dinarjev in ki si mu obljubila roko in srce?«

Pogledala je prstan, pogledala gospoda, mrene nezaupnosti so ji padale in padle z oči, spoznala ga je in od same sreče je začela jokati...

»Ali me vzameš zdaj?« vpraša gospod. Točajka mu hvaležno poda desnico in vsa srečna vzklikne: »Zdaj pa rada!«

V tem trenutku zaječe krčmarjeve hčerke obupno v kotu, potlej pa vikajo od začudenja: »Joj, tisti pritepenec, tisti umazanec, tisti cigan je ta imenitni gospod! Le kdo bi si kaj takega mislil!« Oče krčmar ježno pogleduje hčere, se tolče po čelu in jim kliče: »Norice, zdaj pa imate! Ali vas nisem vedno prav učil in vam pravo svetoval?«

Na povelje graščakovo — zdaj že smemo tako imenovati imenitnega gospoda, nekdanjega vojaka umazanca — izroči služabnik mladi točajki, bodoči grajski gospé, poročno obleko. Ta se takoj v sosedni sobi preobleče, za nekaj trenutkov se pa zopet povrne v pivnico, lepa kakor čarobna kraljična, da so se ji vsi divili in se ji klanjali. Po kratkem slovesu se odpelje v zlati kočiji k poroki, nato pa v grad na gostovanje. Pred odhodom še prepusti z ženinovim dovoljenjem vse svoje stvari, med katerimi je imel tisti kup srebrnih dinarjev velikan-

sko vrednost, krčmarjevim hčeram, ki so zdaj od veselja poskakovale in hvalile dobro točajko, dasi bi bile veliko srečo, ki jo je tako nenadno zadela, mnogo bolj privoščile sebi samim nego njej. Poslej so še od togote in žalosti dalje časa jokale, pa pomagalo ni nič.

V gradu so priredili velike gostije, ki so trajale ves teden. Dobro so se imeli in veseli so bili, da nikoli tako. Luciferjeve hlače pa so ob svatbi izginile, menda jih je odnesel sam rogatec. Bržčas se je bal, da bi mladi graščak ne zvedel polagoma za vso njihovo moč in ne postal tako gospodar pekla in vsega bogastva tega sveta.

Mlada dva nista zategadelj žalovala, saj nista pogrešala Luciferjevih hlač in njih moči prav nič; zakaj srečna sta bila na gradu in sta zadovoljno živela.

Povodni mož.

*Povodni mož ima pa tako glavó,
jo ima, res ima, res ima,
za vrbje drži se s kosmato rokó
in brodi in brunda in kima.*

*In časih zabrede med olšje celo
in trga in puli, lomasti,
če hitro ne najde pota v vodó,
pa vjame sirota se v pasti.*

*In potlej, joj, to vam kriči na ves glas,
da daleč po vodi se čuje!
In vihra huda prihruje na vas
in dež iz oblakov se vsuje.*

*A kdor ga najde, njemu pove,
kaj križ pomeni v orehu,
kam zajci iz srede gozda lete
in kakšna svetloba je v mehu.*

*O, jaz sem ga videl že sedemkrat,
ko tičal sirota je v pasti.
Zato vem zdaj, kakšen v gori je škraf,
in slišim — travo že rasti.*

Ivan Albreht.